

PM om väghållning

av enskilda vägar i Leksands kommun

2020-12-03

Rev version av PM jan 2009

Kommunens beslut 29.12.1972 att överta den enskilda väghållningen av byvägarna.

I utredningen och under de möten som kommunen haft för att informera om utredningens innehåll har, som ett skäl för att kommunen skulle upphöra att vara huvudman för byvägarna, anförts att kommunen inte kan göra investeringar i vägarna för att bibehålla eller återställa vägkvaliteten. Man har samtidigt påstått att detta inte ingår i åtagandet om väghållning. Det finns därför anledning att se närmare på dels vad kommunfullmäktiges beslut 1972 innebär dels om kommunen faktiskt är förhindrad att investera i de vägar som man i enlighet med beslutet övertagit huvudmannaskapet för?

Bakgrunden till beslutet och själva beslutet framgår nedan i utdrag. De tre berörda handlingarna finns tillgängliga hos Leksands kommun. Alla är märkta med dnr 503/72 som framgår av kopior av handlingarna.

En fråga som under åren dykt upp är om Leksands kommun endast övertog en del av väghållningen - nämligen (enligt av kommunen beställd utredning 2008), ”rena driftsåtgärder i form av grushyvlning, vägslåtter, nytt grusslitlager, snöröjning och halkbekämpning” - eller även uppgifter som **nyanläggning och förbättring/upprustning**? Svaret på denna fråga finns i handlingarna nedan. Som framgår av Väglagen innebär dessutom ”drift” mer än vad utredningen, och möjligen kommunen, lägger in i begreppet. Enligt Väglagen 26 § innebär ”drift av väg” att ”Väg skall hållas i ett för samfärdseln tillfredsställande skick genom underhåll, reparation och andra åtgärder.” Enligt uppgift har kommunen ingen egen definition av ”väghållning”.

Utdrag ur dels de två PM som föregick beslutet, dels själva beslutet.

1. PM 18 okt 1972 angående underhåll av enskilda vägar inom Leksands kommunblock

Till **underhåll** av enskilda vägar (byvägar) utgår bidrag från kommunerna efter olika grunder. ...
Till **nyanläggning och förbättring** lämnas bidrag

Inom förutvarande Leksands Norets municipalsamhälle, där stadsplan finns fastställd, svarar kommunen för **hela kostnaden**.

Frågan om kommunerna bör överta **hela kostnaden** för väghållningen har diskuterats i olika sammanhang. Därvid har särskilt framhållits att nuvarande system med uttaxering icke ger ett rättvist resultat. ... I diskussionen har särskilt åberopats att den mest rättvisa fördelningen av kostnaderna för vägunderhållet erhålles om kommunen svarar för detsamma.

...

Sammanfattning

Ett helt övertagande av den enskilda väghållningen inom kommunblocket uppskattas enligt förestående medföra följande **ökning** av kommunens kostnader. Uppgifterna i 1 000-tal kronor.

Underhåll: 100, Nyanläggning o upprustning: 150, Vägbelysning 235, Summa 485
(sammanlagda kostnader för de tre kommunerna Leksand, Siljansnäs och Ål)

Härav framgår, att ett **helt övertagande** av **samtliga kostnader** innebär en **ökad** utgift med nära 500 000 kronor. ... I nuvarande ekonomiska läge torde kommunerna icke ha förutsättningar att kunna överta samtliga kostnader, vilka motsvara en utdebitering av 40 öre pr skattekrona. Om kostnaden för vägbelysning kan övertas av eldistributören eller annan blir kommunens kostnader i storleksordningen 20 öre pr skattekrona, vilket kan bedömas ligga inom mera möjliga gränser.

...

Leksand den 18 okt 1972

2. PM 14.12.1972 från Samarbetsnämnden § 43

Väghållning

Frågan om kommunalt övertagande av kostnaderna för byarnas väghållning har diskuterats i olika sammanhang. En inom samarbetsnämnden utsedd kommitté har utrett frågan och i avgiven PM redogjort för kostnaderna så långt med ledning av tillgängligt material kan överblickas. Nu lämnas betydande bidrag till väghållningen av de olika kommunerna och för f d Leksands Norets municipalsamhälle svarar Leksands kommun för hela kostnaden. För kommunblockets kommuner uppskattas kostnadsökningen för **underhåll** till 100 000 kr och för **nyanläggning och upprustning** till 150 000 kronor.

Vägbelysningen har särskilt diskuterats. Kostnaden har beräknats till 235 000 kronor enligt uppgift från Nedansiljans Elverk. Kommittéerna ha konstaterat att utrymme för denna merkostnad inte finns inom tillgängliga medel för 1973 och ha uttalat sig för att vägbelysningen bör finansieras genom eldistributören.

Samarbetsnämnden finner det lämpligt att kommunstyrelserna stå som **huvudmän** för uppgiften och att resp. kommuners tekniska avdelningar handha arbetet. ...

Leksands representanter framhålla att det för vissa delar av kommunen är angeläget att **huvudmannaskapet** för väghållningen blir ordnat redan 1973. För Ål och Siljansnäs är det inte möjligt att så snabbt kunna ta över väghållningen.

Samarbetsnämnden föreslår kommunerna besluta

att överta den enskilda väghållningen som hittills ombesörjts av vägföreningar, vägsamfälligheter och byar, dock ej skogsbilvägar, vägar till fritidsstugor samt underhåll och drift av vägbelysning,

att kommunstyrelserna erhåller i uppdrag att på lämpligt sätt organisera väghållningen,

att bidrag till nyanläggning för vägbelysning lämnas med 50 % i likhet med tidigare.

3. Leksands kommun, Kommunfullmäktige Sammanträdesprotokoll, 29.12.1972, § 107 Dnr 503/72

...

Kommunstyrelsen föreslår den 18.12.1972, § 572, kommunfullmäktige besluta

att fr.o.m. 1973 överta den enskilda **väghållningen** som hittills ombesörjts av vägföreningar, vägsamfälligheter och byar, dock ej skogsbilvägar, vägar till fritidsstugor samt underhåll och drift av vägbelysning,

att kommunstyrelsen erhåller i uppdrag att på lämpligt sätt organisera väghållningen,

att bidrag till nyanläggning för vägbelysning lämnas med 50 % i likhet med tidigare,

att till bidrag till vägföreningar tidigare i staten för 1973 anvisade medel, konto 5.339.1, kronor 135 000 få nyttjas för ändamålet samt att ytterligare 25 000 kronor anvisas av anslaget till oförutsedda utgifter,

att till förbättringar och nyanläggningar anvisas 75 000 kronor av anslaget till oförutsedda utgifter utöver det anslag som finns upptaget i staten under litt 5.339.2

Kommunfullmäktige bifalla kommunstyrelsens förslag enhälligt och utan diskussion.

Kommentarer till PM och beslut

Av ovanstående PM och beslutet av kommunfullmäktige den 29 dec 1972 framgår det att kommunen övertog **allt** ansvar för byvägarna, d.v.s. både för **drift** och för **förbättringar och nyanläggning**. Begreppen nyanläggning och upprustning/förbättring har funnits med hela tiden under beredningsarbetet, medan man slutligen uttryckligen endast undantog vägbelysningen. I Samarbetsnämndens PM talas det om kommunen som **huvudman** för väghållningen på byvägarna, vilket är det begrepp som används i Plan- och bygglagen. Avsikten har alldeles klart varit att jämställa de enskilda byvägarna med gatorna i Noret vad gäller den kommunala väghållningen.

Om man vill se vad de olika begreppen innebär kan man läsa i Väglagen (SFS 1971:948). Där finns de beskrivna. Begreppet "Väghållning" finns i 4 §: "Väghållning omfattar byggande av väg och drift av väg". Vad "byggande av väg" innebär framgår av 10§: "Till byggande av väg räknas anläggning av ny väg, omläggning av väg i ny sträckning samt ombyggnad av väg." Vad "drift av väg" betyder framgår av 26 §: "Väg skall hållas i ett för samfärdseln tillfredsställande skick genom underhåll, reparation och andra åtgärder."

Det som så ihärdigt, under en följd av år, hävdats från enskilda kommundienstämman - att kommunen endast övertog **underhållet** (alltså endast en begränsad del av driften) - är alltså helt enkelt inte korrekt och inte förenligt med beslutet 1972. I utredningen om det framtida väghållningsansvaret i Leksand citeras endast de tre första att-satserna i kommunfullmäktiges

beslut 1972. Den femte och sista att-satsen lyder som framgår ovan: ”att till **förbättringar och nyanläggning** anvisas 75 000 kronor av anslaget till oförutsedda utgifter utöver det anslag som finns upptaget i staten under litt 5.339.2”. Att hela innebörden av beslutet inte framgår av utredningen är naturligtvis beklagligt av flera skäl.

När utredningen säger att det inte skrivits några avtal om väghållning får man närmast intrycket att det inte alls finns något skrivet om vad ”väghållning” skulle innebära. Varför det skulle finnas avtal kan man ju fråga sig? Här handlar det ju inte om ett avtal, utan om att kommunen genom ett ensidigt beslut övertog huvudmannaskapet för väghållningen på de enskilda byvägarna (med de undantag som framgår av beslutet). Om man är tveksam om innebörden av beslutet så finner man, som framgår ovan, god och tämligen heltäckande vägledning i de två PM som beslutet av kommunfullmäktige grundar sig på.

Vad gäller frågan om kommunen skulle vara förhindrad att **investera i de enskilda vägarna** p.g.a. att de inte är kommunens egendom säger juristerna på SKR: ”Kommunallagen lägger inga hinder i vägen för kommunen att överta enskild väghållning eller att lämna bidrag till sådan väghållning, så länge den har ett allmänintresse. Det framgår både av förarbeten till kommunallagstiftningen och etablerad rättspraxis” (Väghållningens juridik, SKR 2018, s 34).

I förevarande fall är det ju dessutom så att övertagandet av väghållningen har skett genom ett formligt, och lagakraftvunnet, beslut i Kommunfullmäktige den 29 dec 1972, § 107, dnr 503/72

Att **beslutet** 1972, som framgår av dokumenten ovan, utan något som helst tvivel innebär att kommunen övertar hela kostnaden, inklusive **förbättringar och nyanläggning**, (men inte för vägbelysningen). Att investera i vägarna står således **inte** i strid med beslutet att överta väghållningen. Tvärtom - det förutsätts att kommunen ska göra ”**förbättringar och nyanläggning**”! Dessutom innebär ju redan begreppet ”väghållning” i beslutet mer än underhåll som ovan visats. Se också nedan utdrag ur Väglagen.

För denna tolkning talar också det svar som byggnadskontoret lämnade 1984 till Björkens vägsamfällighet: ”... **kommunen** har de skyldigheter som normalt åvilar en väghållare för enskild väg”. Kommunen gjorde alltså, genom beslutet 1972, väghållningen av de enskilda vägarna till en kommunal angelägenhet.

I mailväxling i april 2019 skriver en tjänsteman: ”håller med dig i tolkning av 72-års beslut, även om det inte är helt lätt att förstå och utläsa vad andemeningen egentligen var. Men redan 1983 framhölls problem med att få de kommunala medlen att räcka till vägunderhåll.” Citat ur okänt dokument: ”I den allt knappare kommunala ekonomin blir det allt svårare att sköta väghållningen på ett tillfredställande sätt”. Man skriver också: ”Senare beslut i KF 1990 säger att byar ska bekosta upprustning men med möjlighet till bidrag för beläggning.”

Jag tolkar detta som att kommunen är medveten om vad ”väghållning” i kommunens åtagande 1972 innebär, men att man har problem med att få medlen att räcka. När det sedan påstås att KF-beslutet den 7 feb 1990 innebär att byarna ska bekosta upprustningen av vägarna så stämmer det inte med skrivningen i det beslutet. Beslutet innebär enbart en reglering av de fall när en by vill höja standarden på vägarna genom asfaltering. I sådana fall kan kommunen lämna bidrag med 50 % av kostnaden. Jag uppfattar det inte som ett ställningstagande vad gäller kommunens åtagande.

Därför är det inte sant, att kommunen inte kan investera i det som inte är kommunens egendom.

Ulf Sundén